

Irving Stone, *The Agony and the Ecstasy*

Copyright © Doubleday, 1961

This translation published by arrangement with Doubleday, an imprint of The Knopf Doubleday Publishing Group, a division of Random House Inc.

All rights reserved

© 2013, 2016 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: Michelangelo Buonarroti (1475-1564), detaliu din *Crearea lui Adam*, Capela Sixtină, cca 1511

Lucrare apărută cu acordul COPYRO – Societate de Gestiune Colectivă a Drepturilor de Autor.

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,

sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

STONE, IRVING

Agonie și extaz / Irving Stone; trad. din lb. engleză și note de Liana Dobrescu și Geo Dumitrescu. – Iași: Polirom, 2016

2 vol.

ISBN 978-973-46-5975-3

Vol. 1. – ISBN 978-973-46-5976-0

I. Dobrescu, Liana (trad.) (note)

II. Dumitrescu, Geo (trad.) (note)

821.111(73)-31=135.1

Printed in ROMANIA

IRVING STONE

Agonie și extaz

Traducere din limba engleză și note
de Liana Dobrescu și Geo Dumitrescu

POLIROM
2016

... Un timp de cinci ani oare de cântare...
... dar cum nu e oarbă nici una și nu stăruie pe
... în lași ardeți, dar creșcă înalt peste
... mânușă excelentă în tot locul.
... și-i dat ca frumoasă să mă fiu
... arându-mi mâna, de vânt este
... secolă ce mi-a scris în noaptea locu.

1. Vreunul spăria editii Măchetașilor, Sorașii în țară
neste de C.D. Zoltan, Editura Științifică Literară
Universităţii Bucureşti, 1964.

Cartea întâi Atelierul

1

Așezat în fața oglinzii din dormitorul aflat la catul al doilea, își schița obrajii uscățivi, cu pomeți proeminenți, fruntea largă și urechile crescute spre spatele capului, părul negru, cârlionțat deasupra frunții, ochii de culoarea chihlimbarului, mult depărtați, cu pleoapele grele

„Nu sunt corect modelat, gândea cu adâncă seriozitate băiețașul de treisprezece ani. Capul meu nu respectă proporțiile normale, fruntea e mult prea mare față de bărbie și de gură. Ar fi trebuit să se folosească un fir cu plumb.“

Își schimbă cu băgare de seamă poziția trupului zvelt, ca să nu-i trezească pe ceilalți patru frați care dormeau în spatele lui, apoi ciuli urechile, ca să prindă dinspre Via dell'Anguillara fluieratul prietenului său Granacci. Cu trăsături iuți de creion, se apucă să îndrepte contururile desenate, mărinț ochii, rotunzind fruntea, lărgind obrajii înguști, îngroșând buzele, accentuând mai puternic bărbia. „Așa, gândi el, acum arăt mai bine. Păcat însă că o față ome-nească nu mai poate fi retușată ca o schiță oarecare pentru fațada Domului!“

Trilurile unui fluierat ca de pasăre pătrunseră tremurând prin fereastra înaltă de trei metri pe care o deschisese larg aerului răcoros al dimineții. Ascunse hârtia cu desenul sub perna de la capul patului și cobori fără zgomet treptele de piatră în spirală, spre stradă.

Prietenul său, Francesco Granacci, era un tânăr de nouăsprezece ani, mai înalt cu un cap decât el, cu părul de culoarea paiului și ochi albaștri, vioi. De un an încoace, Granacci îi punea la dispoziție cele necesare pentru desen și un colțșor retras în casa părintească, peste drum de Via dei Bentaccordi, precum și gravuri împrumutate pe furis din atelierul lui Ghirlandaio. Deși fiu al unei familii bogate, Granacci fusese ucenic, de la vârsta de 10 ani, la Filippino Lippi¹, la 13 ani pozase pentru figura centrală a tânărului din pictura *Sfântul Petru înviindu-l pe fiul lui Teophilus*, lăsată neterminată de Masaccio² la Carmine, și acum era ucenic la Ghirlandaio. Granacci nu-și lua în serios propria sa pictură; dar avea un ochi ager pentru talentul altora.

— Chiar vii cu mine de data asta? întrebă nerăbdător.

— E darul pe care mi-l fac de ziua mea.

— Bine.

Îl lua de braț pe micul său prieten, conducându-l pe Via dei Bentaccordi, care ocolea una dintre laturile terenului oval al vechiului colosseum roman, apoi prin fața zidurilor înalte ale închisorii Stinche.

— Vezi, nu uita ce ți-am spus despre Domenico Ghirlandaio! Sunt de cinci ani ucenic la el și-l cunosc bine. Arată-te supus. Îi place să fie admirat de ucenici.

Între timp, cotiseră pe Via Ghibellina, chiar deasupra porții Ghibellina, unde sfârșea cel de-al doilea rând de ziduri ale orașului. Pe stânga, lăsară în urmă mărețul edificiu de piatră Bargello, cu multicolora curte a guvernatorului, apoi, după ce apucară la dreapta pe strada Proconsulului, palatul Pazzi. Din mers, cel mai mic dintre băieți mângâia

1. Filippino Lippi (1457-1504), pictor reprezentant al școlii florentine; frescele sale decorează unele dintre cele mai importante biserici și edificii din Florența și Roma.
2. Tommaso Guidi Masaccio (1401-1428), pictor, reprezentant al școlii florentine; i se datorează decorațiile catedralei Santa Maria del Carmine din Florența.

cu palma blocurile de piatră neregulat cioplite ale zidurilor.

— Să ne grăbim, îl îndemnă Granacci. Cea mai potrivită clipă a zilei ca să-l prinzi pe Ghirlandaio în toane bune e tocmai acum, înainte să se apuce să deseneze.

Străbătând străzile înguste, unul cu pasul mai întins, celălalt cu pasul mai mic, trecură pe strada Fiarelor Vechi, cu palatele ei de cărămidă și cu șirurile exterioare de trepte tăiate în piatră, ce duc până sub cornișele mult ieșite în afară. Își urmară drumul pe Via del Corso și zăriră la dreapta lor, prin spațiul îngust dintre case, în capul Via dei Tedaldini, o porțiune din Domul acoperit cu țigle roșii, și după ce lăsară în stânga un alt rând de case, se ivi Palazzo della Signoria, cu arcadele, ferestrele și crenelurile turnului de piatră roșiatică străpungând albastrul palid al zorilor cerului florentin. Ca să ajungă la atelierul lui Ghirlandaio trebuiau să treacă prin piața Vechiului Târg, unde vitele despicate de-a lungul spinării, larg desfăcute, atârnavă de cârlige în fața măcelăriilor. De acolo mai era doar o bucată de drum, prin strada Pictorilor, până la colțul Via dei Tavolini, de unde văzură ușa deschisă de la atelierul pictorului Ghirlandaio.

Michelangelo se opri o clipă, să se uite la statuia de marmură a sfântului Marcu, de Donatello, aflată într-o nișă înaltă de pe Orsanmichele.

— Sculptura e cea mai desăvârșită dintre arte! exclamă el cu glasul vibrând de emoție.

Granacci păru uimit că prietenul său nu-i împărtășise în cei doi ani de când se cunoșteau sentimentele față de sculptură.

— Nu sunt de aceeași părere, spuse domol. Dar nu mai căsca gura atâta, avem treabă.

Băiatul respiră adânc. Împreună intrară în atelierul lui Ghirlandaio.

Respect pentru oameni și cărți

Atelierul era o încăpere spațioasă, cu tavanul înalt, în care domnea un miros pătrunzător de vopsele și cărbune. În mijloc se afla o masă din scânduri negeluite, așezată pe capre de lemn, în jurul căreia vreo șase ucenici somnoroși se ghemuiau pe scăunele. Într-un colț lângă ușă, un om o pisa vopsele într-o puiliță, iar de-a lungul pereților laterali stăteau îngrămădite cartoane cu schițele în culori ale frescelor terminate *Cina cea de Taină*, pentru biserica Ognissanti, și *Chemarea primilor apostoli*, pentru Capela Sixtină din Roma.

Într-un colț mai ferit, în fund, pe un postament înalt, ședea un om de vreo patruzeci de ani în fața unei planșete întinse. Acolo era singurul loc mai ordonat din tot atelierul, cu șiruri aliniate de pene, pensule, blocuri de desen, foarfeci și alte scule atârând în cârlige, iar în spatele lui, pe rafturile din perete, tomuri de manuscrise cu anluminuri.

Granacci se opri în fața planșetei înalte a maestrului său.

— Signor Ghirlandaio, acesta e Michelangelo, cel despre care v-am vorbit.

Michelangelo se simți sfredelit de acei ochi vestiți a fi în stare să vadă și să rețină dintr-o singură aruncătură mai mult decât privirile oricărui alt artist din Italia. Dar și băiatul se sluji de ochii săi ca de niște penițe cu vârful de argint, desenându-l pentru mapa minții sale pe artistul așezat sus pe postament, îmbrăcat într-o haină albastră, cu o pelerină purpurie aruncată pe umeri ca să-l apere de frigul de martie, cu o tichie stacojie pe cap: fața mobilă, cu buzele pline, roșii, pomeții proeminenți, scobiturile adânci ale obrazilor, părul negru, bogat, despărțit la mijloc de o cărare, cu pletele atârând până pe umeri, degetele lungi, subțiri ale mâinii drepte, cu care-și cuprindea gâtul. Își aminti ce-i povestise Granacci. Ghirlandaio strigase cu câteva zile în urmă:

— Acum, că am început să înțeleg tainele acestei arte, e o mare măhnire pentru mine că nu mi se încredințează întreaga suprafață a zidurilor Florenței ca să le acopăr cu fresce.

— Cum îl cheamă pe tatăl tău? întrebă Ghirlandaio.

— Lodovico di Lionardo Buonarroto-Simoni.

— Am mai auzit numele ăsta. Câți ani ai?

— Treisprezece.

— Noi începem să pregătim ucenicii de la zece ani. Cu ce te-ai ocupat în ultimii trei ani?

— Am pierdut vremea la școala lui Francesco da Urbino, învățând latina și greaca.

O tresărare abia vizibilă în colțul buzelor de culoarea vinului negru dovedi că-i plăcuse răspunsul.

— Știi să desenezi?

— Sunt capabil să învăț.

Granacci, vrând să-l ajute pe prietenul său, dar fără să se trădeze că șterpelise gravuri de la Ghirlandaio ca să le copieze Michelangelo, zise:

— Are mână bună. A făcut desene pe pereții casei părintești din Settignano. A zugrăvit acolo un satir...

— Ah, e un muralist, îl întrepruse în glumă Ghirlandaio. Un concurent la bătrânețe.

Michelangelo era atât de pătruns de cele ce se discutau, încât nu înțelese gluma lui Ghirlandaio.

— N-am încercat niciodată culoarea. Nu-mi vine la-ndemână.

Ghirlandaio dădu să răspundă, apoi se reținu.

— Nu știu dacă ți-o lipsi ceva, dar cu siguranță, de modestie nu duci lipsă. Cu alte cuvinte, n-ai să ajungi rivalul meu nu pentru că n-ai avea tot atâta talent cât mine, ci numai fiindcă nu-ți vine la-ndemână culoarea.

Michelangelo simți, mai mult decât auzi, geamăntul lui Granacci în spatele lui.

— Nu asta am vrut să spun.

— Ești firav pentru treisprezece ani. Pari cam plâpând pentru munca grea din atelierul ăsta.

— Nu e nevoie de cine știe ce forță ca să desenezi.

Își dădu seama că se lăsase ispitit să spună ceea ce nu trebuia și că pe deasupra mai ridicase și

Irving Stone, *The Agony and the Ecstasy*

Copyright © Doubleday, 1961

This translation published by arrangement with Doubleday, an imprint of The Knopf Doubleday Publishing Group, a division of Random House Inc.

All rights reserved

© 2013, 2016 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legele în vigoare.

Pe copertă: Michelangelo Buonarroti (1475-1564), detaliu din *Crearea lui Adam*, Capela Sixtină, cca 1511

Lucrare apărută cu acordul COPYRO – Societate de Gestiune Colectivă a Drepturilor de Autor.

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,

sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

STONE, IRVING

Agonie și extaz / Irving Stone; trad. din lb. engleză și note de Liana Dobrescu și Geo Dumitrescu – Iași: Polirom, 2016

2 vol.

ISBN 978-973-46-5975-3

Vol. 2. – ISBN 978-973-46-5977-7

I. Dobrescu, Liana (trad.) (note)

II. Dumitrescu, Geo (trad.) (note)

821.111(73)-31=135.1

Printed in ROMANIA

IRVING STONE

Agonie și extaz

Traducere din limba engleză și note
de Liana Dobrescu și Geo Dumitrescu

POLIROM
2016

Cuprins

Cartea a șasea. <i>Uriășul</i>	5
Cartea a șaptea. <i>Papa</i>	133
Cartea a opta. <i>Familia Medici</i>	257
Cartea a noua. <i>Războiul</i>	341
Cartea a zecea. <i>Iubirea</i>	413
Cartea a unsprezecea. <i>Cupola</i>	473

ce grupul platonicienilor râdea de el pentru că le făcuse „pur grecești”. *Sfântul Proculus* și *Sfântul Petronius*, pe care-i sculptase pentru Aldovrandi, la Bologna; crucifixul de lemn, pentru staretul Bichiellini; *Cupidon dormind*, cu care încercase să-l păcălească pe negustorul din Roma; statuia lui *Bacchus*, pe care o cioplise în grădina lui Jacopo Galli; *Pietă*, pe care cardinalul Groslye di Dionigi i-o comandase pentru catedrala Sfântul Petru; *Uriășul David*, pentru gonfalonierul Soderini și Florența; *Sfânta familie*, pe care i-o smulse, săcâindu-l, Agnolo Doni; cartonul pentru Bătălia de la Cascina, numit *Scăldătorii*, pe care-l făcuse ca să se ia la întrecere cu al lui Leonardo da Vinci; *Madona cu pruncul*, pentru negustorii din Bruges, lucrată în primul lui atelier; portretul nenorocos din bronz al lui Iulius al II-lea; *Geneza*, pictată pentru Iulius al II-lea pe bolta Capelei Sixtine; *Judecata de apoi*, pentru papa Paul al III-lea, ca să desăvârșească pictura capelei; *Moise*, pentru cavoul lui Iulius; cei patru uriași neterminați de la Florența; *Aurora* și *Amurgul*, *Noaptea* și *Ziua*, pentru capela Medici; *Convertirea lui Pavel* și *Răstignirea lui Petru*, pentru capela Paulina; Campidoglio, Porta Pia, celelalte *Pietă*, sculptate numai pentru plăcerea lui... și – imaginile ajunseră la capăt și se opriră în ochii minții – catedrala Sfântul Petru.

Catedrala Sfântul Petru... Intră în biserică prin marele portal, merse, în lumina puternică a soarelui roman, prin nava largă și se opri sub mijlocul cupolei, chiar deasupra mormântului Sfântului Petru. Simți cum sufletul îi părăsește trupul, înălțându-se spre cupolă, devenind parte din ea: parte din spațiu, din timp, din cer și din dumnezeire.

Cartea a șasea

Uriășul

1

Razele calde ale soarelui florentin de iunie îi scăldau fața în timp ce se uita pe fereastră la clădirea din piatră gălbuie, cu turnuri, a starostelui breslelor din Florența. Întors de la Roma fără să fi primit vreo comandă și fără un ban, fusese nevoit să-l trimită pe Argiento înapoi la familia sa, de pe lângă Ferrara, iar el se înapoiase acasă la tatăl său. Luase cea mai bună odaie din față a apartamentului larg în care locuia acum familia Buonarroți, căci Lodovico se pricepuse să fructifice o parte din banii câștigați de Michelangelo la Roma. Cumpărase o căsuță în San Pietro Maggiore, iar cu venitul adus de ea limpezise starea proprietății de lângă Santa Croce. După aceea, întărise și mai mult bunăstarea familiei, închiriind apartamentul din clădirea de pe strada Sf. Proculus, o arteră mai arătoasă, despărțită de impunătoarea construcție de piatră a palatului Pazzi doar de un corp de case.

Moartea Lucreziei îl îmbătrânise pe Lodovico; era mai tras la față, cu obraji supti; își lăsase, în schimb, părul să crească într-o claie deasă care îi cădea până la umeri. După cum prevăzuse Jacopo Galli, nu ieșise nimic din afacerea pe care Michelangelo sperase s-o înjghebe pentru Buonarroto și Giovansimone. Buonarroto se angajase în cele din urmă la magazinul de lână al familiei Strozzi, de lângă Porta

Rossa; Giovansimone era un tânăr „lasă-mă să te las“, care-și lua cu lehamite câte-o slujbă, pentru ca după câteva săptămâni să-și piardă urma. Sigismondo, care abia era în stare să scrie și să citească, câștiga câțiva *scudi* la Florența, unde se angajase ca soldat în oastea pregătită de aceasta împotriva Pisei. Lionardo se pierduse în vreo mănăstire, nimeni nu știa unde. Mătușa Casandra și unchiul Francesco erau copleșiți și ei de necazurile lor de toate zilele.

Îl regăsi pe Granacci; se îmbrățișară voioși, fericiți să fie iar împreună. În cursul ultimilor ani, Granacci pusese mâna pe prima jumătate din moștenirea sa și, după cum sporovăia vesel bărfitorul de Jacopo, de la *bottega* lui Ghirlandaio, avea o țîltoare într-o vilă de pe dealurile Bellosguardo, deasupra Porții Romane. Granacci își avea încă locul la atelierul lui Ghirlandaio, dându-i ajutor lui David Ghirlandaio, după moartea fratelui acestuia, Benedetto, în schimbul îngăduinței de a se folosi de atelier pentru lucrările sale. Granacci frunzări schițele de pe masa de lucru a lui Michelangelo.

- Gata de treabă, după cum văd.
- Ca orice prăvălie bine garnisită din Florența.
- Ceva clienți?
- Nici unul. Mă duc să lucrez cu Soggi.
- Granacci chicoti.

— Țsta a dat lovitura. Și-a cumpărat un loc ca să-și deschidă o măcelărie în Piața Nouă.

- Metoda Bertoldo aplicată la tăierea vițelor.

Porniră pe sub copaci, spre o *osteria*, luând-o la stânga pe Via del Proconsolo, pe lângă grațioasa biserică Badia, prin Borgo dei Greci, cu palatul Spristori proiectat de Baccio d'Agnolo, și intrară pe Via dei Benci. Acolo se afla vechiul palat ghibelin, Bardelli, precum și primul dintre palatele Alberti, cu curtea sa plină de coloane și capiteluri făcute de Giuliano da Sangallo.

Florența îi vorbea. Pietrele îi vorbeau. Simțea însușirile lor, felul divers al alcătuirilor lor, forța straturilor lor îndesate. Ce minunat era să te afli

din nou acolo unde *pietra serena* era socotită material de arhitectură. Pentru unii oameni, piatra era moartă; „tare ca piatra“, „rece ca piatra“, ziceau ei. Pentru el, în timp ce-și plimba din nou degetele de-a lungul contururilor ei, piatra era cea mai vie substanță de pe lume, plină de ritm, sensibilă, supusă, caldă, mlădioasă, plină de colorit și de freamăt. Era îndrăgostit de piatră.

Birtul se afla pe Lungarno, într-o grădină umbrită de smochini. Proprietarul, care era în același timp și bucătar, coborî la râu și scoase din apă o plasă cu pește, șterse pe șorț o sticlă de Trebbiano și o desfundă la masă. Băură pentru întoarcerea lui Michelangelo.

În altă zi, urcă dealurile familiare de la Settignano, ca să-i vadă pe prietenii lui din familia Topolino și află că Bruno și Enrico se însuraseră. Fiecare adăugase câte o încăpere de piatră, pentru noua lui familie, pe latura din fund a casei. Se iviseră de pe acum cinci nepoți, iar nevestele erau însărcinate din nou.

— Dacă o s-o țineți tot așa, spuse Michelangelo, familia Topolino va ajunge să taie toată *pietra serena* din Florența.

- O să facem față, zise Bruno.

Iar mama adăugă:

— Prietena ta, Contessina de' Medici, a mai născut și un băiat, după ce i-a murit fata.

Aflase și el de Contessina că fusese alungată din Florența și că trăia în surghiun cu soțul și cu fiul ei într-o casă țărănească de pe coasta de nord de la Fiesole; palatul și proprietățile lor fuseseră confiscate atunci când socrul ei, Niccolò Ridolfi, fusese spânzurat ca părtaș la conspirația ce urmărise să răstoarne republica și să-l aducă înapoi pe Piero, ca rege al Florenței. Dragostea lui pentru Contessina nu se stinsese, deși trecuseră ani de când n-o mai văzuse. Nu se simțise niciodată prea bine văzut la palatul Ridolfi și de aceea nici nu fusese pe-acolo; cum ar fi putut să se ducă pe la ea, acum, după

întoarcerea lui de la Roma, când știa că trăiește în sărăcie și părăsire?! S-ar fi putut crede că numai de milă îi călca pragul, acum, când erau loviți de soartă.

Orașul însuși suferise în chip vădit multe schimbări în cei aproape cinci ani cât fusese el plecat. Prin Piazza della Signoria oamenii își plecau capetele, rușinați, când treceau pe lângă locul unde fusese ars Savonarola; în același timp își înăbușeau glasul conștiinței într-un vârtej de activitate ameteitoare, încercând să înlocuiască ceea ce nimicise Savonarola, cheltuind sume mari de bani la aurari și argintari, la șlefuitorii de pietre prețioase, la croitori, în atelierile și magazinele de broderii, mozaicuri de *terra cotta* și lemn, de instrumente muzicale și manuscrise împodobite. Piero Soderini, pregătit de Lorenzo de' Medici pentru politică, deoarece îl socotea cel mai înzestrat dintre tineri, și pe care Michelangelo îl văzuse adesea la palat, era acum în fruntea republicii florentine ca *gonfaloniere* sau guvernator-primar al Florenței și al Orașului-cetate. Pentru prima oară de când începuse bătălia pe viață și pe moarte dintre Lorenzo și Savonarola, se realizase oarecare armonie între taberele florentine.

Artiștii florentini fugiți din oraș, simțind acum reînflorirea activității, se întorceau de la Milano, Veneția, Paris, din Portugalia: Piero di Cosimo, Filippino Lippi, Andrea Sansovino, Benedetto da Rovazzano, Leonardo da Vinci, Benedetto Buglioni. Cei a căror creație fusese ținută în loc de influența și puterea lui Savonarola lucrau acum din nou: Botticelli, Polaiuolo, arhitectul supranumit Il Cronaca, „Cronicarul“ Rosselli, Lorenzo di Credi, Baccio da Mantelupo, glumețul și iubitorul de snoave de la grădina de sculptură Medici. Întemeiaseră un club: „Cazanul“, unde – cu toate că numărul membrilor era redus la doisprezece – fiecăruia îi era îngăduit să aducă patru invitați la agapa lunară ce avea loc în uriașul atelier de sculptură al lui Rustici. Unul dintre membri era și Granacci. Acesta îl invitase de

la bun început pe Michelangelo. Dar Michelangelo refuzase, preferând să aștepte până ce va avea o comandă.

Lunile scurse de la întoarcerea în Florența îi aduseseră prea puțină bucurie adevărată. Plecase la Roma flăcău, se întorsese bărbat, gata să ciopească munți întregi de marmură, dar privind, fără a le vedea, *Fecioara și pruncul* și *Lupta Centaurilor* pe care le prinsese în cuie pe un perete al odăii lui, ce-i slujea și ca dormitor, și ca atelier, se gândi cu părere de rău că, pentru Florența, care nu știa nimic despre lucrările sale, era ca și cum *Bacchus* sau *Pietà* n-ar fi fost niciodată sculptate.

Jacopo Galli continua să lucreze la Roma în folosul lui Michelangelo: frații Mouscron, din Bruges, care aduceau la Roma postav din Anglia, văzuseră *Pietà* și se arătaseră dornici să comande o *Fecioară cu prunc*. Galli credea că poate să-i facă rost de o învoială foarte bănoasă la următoarea venire a fraților Mouscron la Roma. De asemenea îi deșteptase cardinalului Piccolomini dorința de a-i încredința lui Michelangelo sculptarea siluetelor trebuincioase pentru a completa altarul de familie ridicat în onoarea unchiului său, papa Pius al II-lea, în catedrala din Siena.

— Ducă n-ar fi Galli, mormăi el, aș rămâne fără lucru. Iarba crește, iar calului i se văd coastele.

Imediat după înapoiere se duse la atelierul Domului, ca să studieze coloana Duccio, înaltă de cinci metri și jumătate, socotită de unii „șubredă“, de alții „subțiată“, căutând ideile dinăuntrul ei, încercând-o din nou și repetându-i lui Beppe:

— *Il marmo è sano*. Marmura e sănătoasă.

Noaptea citea, la lumina lumânării, din Dante și din Vechiul Testament, în căutarea unei stări de spirit potrivite și a unei teme eroice.

Apoi află că membrii Breslei Lănarilor și consiliul lucrărilor catedralei nu se putuseră hotări cum să sculpteze blocul uriaș. Aceasta îi convenea, căci